המאסף

חודש אב ה'תקס"ט

א
מליצות

—

קונטרס נמצא 1)

ד

ויוסף מערים הרמיוני ויאמר : הט לבך חֶמֶד הט
לבך לתבונה וראה שמחת החיים כי רבה : אדם בא
מחדר צר וחשך אל ארץ רחבת ידים מלא אורה ושמחה :
ישישו לקראת בואו גם בני איש גם בנות אדם יחד : לבם
יפוז ויכרכר בקרבם עת הארת יתן יד לאמר אני חנני

1) עיין תקופה ראשונה למאסף שנה הזאת עמוד פ"ט ·

בא : בעזבו בית כלאו וחדלת יִסָגֵר אחריו יקחוהו יחטפוהו ישאונהו על כפים : כאשר יחטוף איש אבן יקרה במצאה וכזונק על צוף דבש ידו הדרה : יעטוהו בגלמי משי עורו בולם פיו ויפתחוהו דבש וחלב ישימו התחת לשונו : תעמול בו כל יד תצרהו כל עין ובכתף ישאוהו : עוד כל ימי ילדותו יסגרהו זרוע אף חיק אֹמַנְתּוֹ כאשר סגרו ראמות וגביש בארמון מבצר : תחלוץ לו שַׁד שמן תיניקהו תרוהו די שבעו והותר : מה צלחה נחלת אנוש בשגם הוא בשר : עַיִר פרא זה כפסל סמל לא יהגה בגרונו ולא יבטא בשפתו : לא ידרוך כף רגל ולא יאחז באצבעותיו : והוא כמלך נעבר כל יקר ראתה עינו : כל פה יחנוף ישק לו כל פנים ישחק יצחק עמו : יגדל הילד ויגמל ועל ברכו כאשר יוכל קום ויהי אך נוע תנועה כפות רגליו : והנה הדוה על פני כל רואיו ישמחו יעלזו חוזיו יחד : ראה זה לבדד יגביה קרסוליו עוד מצער ילד שעשועי עוד מצער בן יקיר לי : אלהים יחנך בני ובר בטני תשואת חן חן לך : כן יעברו ימי עלומיו נעימות בימינם ובשמאלם אהבה : עוד יגדל והתהלך בחוץ כלעמת שֶׁבָּא חדשות נפלאות תחזינה עיניו : כל מלוא תבל יחדה פני הָעֹלָם ישמח בהיותו ורצון כצנה יעטרהו חלד : כן יחלוף שנה בשנה והנער נָעַר אוהב ימיו וחפץ בהגדלו : ובהגיע ימי שחרותו ותפקחנה עיניו והוא משכיל מבין ודעת לנפשו ינעם : יכיר תפארת העולם ישא דעו למרחוק ועל מדינות ועמים ישים דברתו : ויתחפש הנער והיה לאיש על ימי ילדות ידבר גדולות ועל צעירים ממנו הגדיל עקב : ימתיק סוד על דברת קהל ועדה ועם אנשים חברתו : ומה טובה

גורלו

גורלו בהתקרבו אל בנות אדם ומעלמות אין מספר יבקש עזר כנגדו : בוש והכלם חֲמוֹר שימרה מתג בשפתיך ואל תרבה דַבֵּר בוז על החיים : ראה משוש האיש הצעיר הזה ראה חייו עם האשה אשר חשקה נפשו לקחת : ועוד אין מלה בלשוני מחדות ארבעת עתותי השנה איך תתענג בהם נפש כל חי : אזנים ושתי אזניך תצילנה תפארת עזם אליך אספרה :

ה

ויען המר היוני ויאמר : עד אן תכביר אמרים לא המה עד אן שולל תיליכני : הוי אבד דרכו ואתה תנהלהו הוי מסלותיו מלאו קמשונים ואתה תפנהו : הנה אל עמקי מצולות אל נחלי טיט ורפש תְּתַעֵהוּ תתקעהו עד לא יכול שוב : זה דרכך מאז תתחבר למטים עקלקלותם תעבירם בירכתי הדרך על ההרים ועל הגבהות אל מקום ציה ושממון : לולא עתה הפרעתי צפצף ולהגך אין קץ לאמרי רוחך : מחפץ אל חפץ מענין אל ענין סבות הלכת : כמוך מי לא ידע שמחות החיים לאשר עלו בגורלו : ידעתי כי רב הן מפזרות ומפוררות בין מצרי תוגה ואנחה : לא נפלאה ממני חרות עתותי השנה למתענג בטוביהן : ידעתי שמחת הורים עם צאצאיהם אף אם אחד מני אלף ייטיב צעד : גילת עַם עִם מלכו ושריו ביום המלוכה ועליזות בעל כי יקח אשה חדשה : רננת אִכָּר בקציר כי ימלא אסמיו הון ועשר : שמחת כילי כי יגדש אמתחתו באגורת זהב וכסף להניחם למצפי יום מותו : כל אלה לא נעלם ממני ויותר מהמה בחנתי ונפיתי : אך גם ברשת מזורה רב אֹכֶל יפתה יסכל כל

בעל כנף לבלעו ולשחתו : מה לי ולטובה אם אשלמה באלף מכשולים ובמחיר יגון ושבר רוח : אם ראשיתה ואחריתה מעֻנָּדים בכבלי צרה וצוקה לשמחה מה זו עשה : אם מעבר הנהר תביט גפן פריה הבשילו אשכלותיה ענבים : או כל עץ פרי נחמד למראה במקום לא תבא שמה מיראת שמיר ושית : מי פתי ישים נפשו בכפו ועד צואר יצלל במים אדירים : או יִסָּכֵן ללכת בין סבכי הקוצים והנהלולים לקעקע בשרו למען מצוא תאותו אך רגע : אחת היא על כן נקטה נפשי בחיי וימי עלי קו קו ומבוסה : שכיר בזעת אפו יאכל לחמו מצארת השמש יצא לפעלו ולעבודתו עדי נשף : ייגע כל היום ימרוט כל כתף וכל עצמותיו יפרפר : אך מתקו לו דלפי יָזַע כי יקו משכרתו לעת ינטו צללי ערב : נערת הזאת ינוחו יגיע כח ישובו איש לאהלו והשתרר גם ישתרר בביתו ויאכל פרי מעלליו : לו כן צְפִיַּת אנוש חלף עָמָל אנושתו הלא יט שכמו לסבול בטוב לב אך מי זה יודע אם כן הוא :

ו

ניען פקח המושכלי ויאמר : אמרתי אחרש אתאפק עד תֵּקֵר נפשך כי בחם לבך דברת עד הנה : זאת תורת מרע וחק חכמה הוא סלה : חֲדַל הוכח עם אנשים אם תראה כי בא חום אם בקול ענות גבורה ינצח המנצח : כי כאשר ירים הרצון את ידו ונבר המשגה ויד שכל תרפה : ובתגבורת עומדי על דעתם תאלמנה שפתי חכם : על כן יאמרו המושלים אל תבהל ברוחך לשפוט וכעס בחיק פתיים תרבץ : אך הרחקת ללכת בשגיונך ובבלי דעת פשקת שפתיך עד נלאיתי כלכל : זה פַּעֲמַיִם

צמעתיך

שמעתיך מתלונן על קץ ואחרית אדם וחמה ראשית
ההצלחה : אם צדקת בהתלוננך על החיים למרה תמאס
אשוריך לְאַשְׁרֶיךָ : זכור נא איה איפוא נבראים נכחדו וכל
יש המעולם הלך לאבדון וכליון חרוץ : הלא הכל כאשר
בא מן העפר שב אל עפר ותמונתו תשוב ותתחלף עוד
כל ימי ארץ : אם הִתַּכְתָּ כגבינה הִקְפֵּאתָ כחלב בעור ובשר
בעצמות וגדין הִלְבַּשְׁתָּ : מאשר יוצרו שם ישובו יתחדשו
לאשר היו וכן יעשו לעולמים : ועתה אתה אל תשי כי
בעל נפש אתה בה תחשוב מחשבות בה תדע כי תחירה
וכי תמות : הנפש הזאת מאדמה לא צמחה ומכל חמר
נקה תנקה : לא תֵהָפֵךְ לאין ככל נברא גם לא תתפרד
וְתִתַּר כי אחת היא ומחלקים לא חֻבָּרָה : לא תתחלף
אף לא תְשֻׁנֶּה אשר היתה תשאר לנצח : בעזבה ארת
גויתה מקום משכן לה אל מקור חצבה שמה תשוב לנוח :
שם תבא בשלום למקום אין קנאה ואין שנאה אין עמל
אף אין כעס : וכי תאמר מי שם אות לי ואדע כי כן הוא
מי יראני מופרת למען יצדק בדברו : פקח עיניך ותשפוט
פְּתַח לבך ותדין ומשפטיך לאור יצא כצהרים : הנה כל
פֹּעַל יי בתבל הזה לתועלת בני אדם כלם ואת הכל שת
תחת רגליו : אספרם מחול ירביון יכלה הזמן והם לא יכלו :
הלא יראם כל עין לו יבינם אשר הֵשַׁם חכמה בטוחותיו :
יש לך דבר שיאמרו עליו על מרה זה ולו סגולה נפלארה
לטובת מבחר יצורים : ואיך תסכל הדעת לחשוב מחושב
אנוש שיפליא לעשות מלאכות מחשבת רבות מאין תועלת
לעבודתו : עושה אלה הלא לשחוק יהיה בעיני כל בני
מדע ולהבל וריק כל יגיעותיו : אף כי נשגב ונעלה על
כל

כל חכמה עצה בינה ודעת יגדיל לעשות מעשים רבים ונפלאים אין חקר למספרם : לתורה ולתעודה לבני איש אשר למו ולנפשו אין תכלית ותעודה : לולא השאיר לנפשותם שריד להחיותן עדי נצח במשכן עין לא ראתה אלהים זולתך :

ז

ויוסף פקח שאת משלו ויאמר : עוד יש מלין ארגי אחונה ועל לבך אמרי נחם שפתי תבענה : לבל הוסיף פנות ז) בהשאירך לנצח אחל רבות מופתי גבוהות בשמים : הכונן תבל מאפס וכל נמצא בקרבה נפשו אותה ויעש : מי צוהו ויפעל וממי דלה דלה עצה בשומו מעללותיו נוראות : הלא ברצונו הקים כל אין אונס אין יועץ ואין עוזר לו : אם טח עין אנוש מראות במסתרי עצה עמוקה ודעת עליון איך יחפש כל הולך למות : להקיר את שדי מה היה בהחילו כל מחולל תהום כל תבונה וכל מדע יסוג אחור : אך זאת יחזה גם שתום עין שממקור כל טובה לא תצא רעה אך טוב : יגיהו עליו ברואיו אין דשא אין חרצן נבלי תועלתו אתו מבלי רצון יפיקו לכל מוצאיהם : ואם לזאת נוצר אדם ותפקחנה עיניו לראות כי ירד שאולה ולא יעל : לראות כי הוכן לבלעו מות ככבש הובל לשבח : ועוד עורנו על פני האדמה יהיו חייו הלואים לו מנגד : הנה אין ארוכה לשברו הלא עולמו אידו והבראו כושל הוא לו : חלילה מרב הסד וממעין כל ישועה כי תצא זאת מלפניו ולגלמי עפר

יבאים

ז) פנות, לשון ספק, כמו נשאתי אימיך אפונה וכו'.

ימיים יוצרו רק לרע לו : אך אלהים עשה את האדם שיירא מפניו להיטיבו באחריתו עדי עד : ולהורות נתן בלבו חכמה ודעת ולברם נתן לו המעשה אשר יעשה : ולמען יראה איש כי טוב לאחוז בכשרון המעשה ולבחור נוס מרשע : בחכמתו הטביע בנפש אדם תשוקה לטוב ושמחה באחריתו ותועבה לרעה ואחריתה תוגה : על גפי מרומי קרת תקרא הצדקה טובה אנכי והפשע אומר לכל מגעל אני : שונא נפשו ואוהב חמרו עיניו עורו יחליף המתוק למר ומר למתוק : כפתן חרש יאטם אזנו לקול רננת הצדק ואף לתאוה יבקש ערל לב : לאט לאט הלוך ילך מחטאה לזדון מזדון לפשע משחית נפשו הוא יעשנה : על כל אלה יבא אלהים עמו במשפט כי במעלליו יתנכר בער כי כחש בתכליתו : ואך למלאות תאות חמרו נאום פשע לרשע על ארץ יסודתו : ובזה יתן דפי במעשה אלהיו ובנפלאותיו ישים מגרעת ודרך חפצו יבלע : כל מחזיק ברשעתו קשי ערפו ימיתנו ואחרית רשעים נדמה : נפש צדיק לא לנצח תעזב גם באירו לו ישועה : אף אם ראית דרך רשעים צלחה ישליון כל בוגדי בגד : ונפש ישרים תענה תשבע תמרורים ומכאובות : שמר את פיך מהוציא מלין נגד אלוה ולבך אל ימהר לשפוט : אל אמונה ואין עול לא יעשוק גמול צדיק ותאות סורר לא תקום לעד : אך הבל המה ימי חיי השפל גם טובתם גם רעתם כחלום הנמו : שם כחיי נצח ישלם לאיש כגמולו וכמעשהו : וגם בזאת אתה הראית לדעת כי תשאר נפש אחריך ולא תגוע לעולמים : כי גדול מרחוק מזרח ממערב רחקה עולתה מפועל תמים : ואיך יביט בבוגדים

לראות

לראות שלותם וצדיק ימות ולא יראה בטובה : לולא יצפון לישרים תושיה ותקות בוגדים תשאר מָעַל : הא לך מערכת לבי לא ימאן בה כל פקוח עין ואתה דע והנחם :

(ויתר במחברות הבאות)

משלי מוסר

החמלה והקנאה

כלב אחד רץ בחוצות לבקש טרפו , ויהי בחפזו ויכשל באבן נגף ונשבר רגלו · עודנו הוא צולע ומר צורח כי גדל הכאב , והנה כלב אחר בא וירא פצעו ונכמרו רחמיו עליו ויאסר ויקח רטיה ויעל על החבורה ויחתל חתולה סביב , עד כי נרפא השבר בימים לא כבירים · הרגל שב לאיתנו הראשון והכלב הלך לשוטט בחוצות אנה ואנה , וירא מרחוק את הכלב אשר גמל טוב עמו , וירץ לקראתו ויקוד ארצה וישתחו לאמר : „אלף תודות לך מחונני ! הרבית חסדך עמדי , כי לולא עזרתך מוכה ונענה הייתי כל הימים , אולם עתה יש לאל ידי להחיש פעמי כאחד הכלבים — ולא נופל אנכי מהמה · —"

אמנם אחזה את שמחה בלב הגומל , אך עצב וכעס הרגיזו לו הדברים אשר דבר הנרפא לאמר „לא נופל אנכי מהמה" · ויהי לימים והנה זה בא שנית אל הגומל בקול הידד ויאמר : שמע נא אדוני ויגל לבך גם אתה , כי מידך היה לי , אתמול נשאלתי אני וחברת הכלבים לאמר : כל אשר יבא ראשונה אל המערה אשר שמנו לנו באחד המקומות עשר עצמות ינתן לו · והנה טרם לעדו חבירי עשרים פעמות , ואנכי הייתי אל המערה והלאה · — כשמוע הגומל

הנואל כאלה , נערה בו אש הקנאה , חיש העליל עלילה , וילט באדרת היראה , ויאמר : לא נאוה לך זדון ! כי התכבדת נקלון חבירך , אתמול היית מצער , מלער מהמה , והיום הלוך וספוף תלך , תתהלל ותתגאה בכחך · מהר נוס מפני ! פן אקח נקמתם ממך · ויהי הוא מתמהמה ויקח לחי החמור ויכהו על רגלו עד כי כרע נפל ושם שכב · —

אך כהה ל'הב החמלה בוערת
אולם להב הקנאה בחזקה נוברת
אם דל אתה בני תבל ירחמוך
אם תשוה להם המה ירחקוך
ואם גדלת מהם הם ישנאוך ·

מ. שלעזינגר ·

חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה (משלי ט"ז , י"ד) ·

פיליפוס מלך מוקדן (מאצעדאניען) נתן את אנאקסימענעס החכם והמליץ הגדול לרב ומורה לבנו אלאקסאנדר · ויאהב אותו תלמידו מאוד על רוב החכמה והתבונה אשר שכל על תלמי לבו , ונתן לו את בריתו שלום · אך כאשר גדל אלאקסאנדר וישב על כסא מלכותו אחרי מות אביו , הלך אנאקסימענעס לעיר מולדתו , היא העיר הגדולה לאמפסאקוס רבתי עם (המונחת באויאה הקטן , והוא חלק האזיען לעומת גבול ארץ היון) , וישב שם ימים רבים · בעת ההיא היתה ריב בין אלאקסאנדר מלך מוקדן ובין דריוש מלך פרס , וילכו אנשי לאמפסאקוס ויכרתו ברית עם דריוש , וימרדו באלאקסאנדר וילחמו נגדו · ויהי כאשר שמע אלאקסאנדר את זאת , ויחר אפו בהם וחמתו בערה בו , ויצו על אנשיו לצור על העיר הזאת ולהחריבה עד עפר , ולהבום

ולהכות את יושביה לפי חרב מן נער ועד זקן טף ונשים ,
עד לא ישאר מהם שריד ופליט · כשמוע אנשי לאמפסאקוס
את פתגם המלך כי כלתה אליהם הרעה , חרדו וייראו מאוד ·
וילכו זקני העיר הזאת אל אנאקסימענעס ויאמרו אליו :
הטרם תדע כי אבדה עיר מולדתך , ולמה תשב בטח ושאנן ,
ולא תירא מחמת המציק , הלא שמעת את מצות המלך
אלאקסאנדר למחות את שמינו מן הארץ · לכן קום קרא אל
המלך אוהבך איש בריתך , והתפלל בעדינו , אולי ישוב מחרון
אפו , ופדות יתן לנפשנו , מהר ולא תלין טרם תשכל החרב
מבית ומבחוץ ואין מציל , כי ידענו כי לא ישיב פניך ריקם ·
וימאן אנאקסימענעס לשמוע בקולם ויאמר : גדול עונכם
מנשוא , ובמשפט חרה אפו בכם , ועברתו קשתה , לא יועילו
דברי כי לא יתנחם על הרעה אשר דבר עליכם · ויפצרו בו
מאוד , וישם נפשו בכפו וילך אל המלך · ויהי כראותו
אלאקסאנדר מרחוק הלך וקרוב אליו , ויאמר בלבו : אין זה
בא כי אם להתחנן לפני ולבקש בעד עיר מולדתו , וישבע
לאמר : כה יעשון אלהים וכה יוסיפון ! כל אשר יבקש ממני
היום אנאקסימענעס לא אעשה , כי אחת דברתי באפי להחרים
העיר הזאת , ולאבד יושביה מן הארץ , ואותו אקיים ·
ויהי כשמוע אנאקסימענעס מנגד את דברי המלך ושבועתו ,
ויגש אליו בערמה ויאמר : כירח יכון כסאך אדוני המלך !
ואויביך כעשב יבולו · שמעני מלכי , זה ימים לא כבירים
קול תרועת מלחמה שמעתי בתוך עמי לאמר : עורו
הגבורים ! אנשי המלחמה קומו , ונכרתה ברית עם דריוש ,
לפניו נכרעה ברך ואותו נעבוד , וננתק את מוסרות
אלאקסאנדר מעלינו , ונגרשנו מן הארץ · את זאת שמעתי
ותבער כאש חמתי , וחשתי ולא התמהמהתי לבוא אליך הלום
לגלות את אזניך , ולבקש מפניך , לשום דמם בראשם · לכן
הנשא מלך הארץ , כלם בחמה כלם ואיימו , למען ישמעון
עמים ויחתו ויכירו מלבושך ולא יזידון עוד · הפוך עיר
מולדתי כרגע ולא יכמרו רחמיך עליהם · ויהי ככלותו לדבר

וילח[illegible]

ויצחק המלך בקרבו על ערמת רבו וחן דבריו , כי ידע לכלכל דבריו מאוד להציל עיר מולדתו ויושביה • ויזכור את שבועתו אשר נשבע לבלתי מלאות בקשת רבו אשר יבקש ביום הזה , וחמת המלך שככה , ויקרא דרור לעיר לאמפסאקוס וליושביה , וישם עליהם מס , ויעבדו אותו כל הימים בגילה וברעדה • ולאנאקסימענעס נתנו הון רב , על כי הציל בחכמתו את נפשם ממות , ופדה אותם מרדת שחת •

ועל זה אמר החכם שלמה : חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה •

אברהם בר״י שטערן •

ב

באורי כתבי קדש

באור מלי עברית ופתרון פסוקים נעלמים

לי , עי

לי בפסוק ואתה חשקת נפשי משחת בלי (ישעי׳ מ״ח) משרש לוה , אשר ענינו חבור ודבוק • והמלך חזקיהו קרא למקום אשר בו קבורות מלכים שחת בלי , בעבור התאספות גופי המלכים במקום הזה • עיין בבאורי •

עי הרד״ק המציא שרש חדש למלה הזאת , ואמר כי שרשו עיה , ולא ידעתי על מה זה ולמה זה ? עי הוא משרש ע׳ה , וכל תהפוכות בין בדין , ובין בבנין הבתים , או השדות נקראו כן , ועל כן אמר הנביא המקונן על חרבון נתיבות דרכיו : ״גבתיבותי עוה״ (איכה ג׳ , ט׳) , ועל הפסוק

לא

„לא נעי ישלח ידו" אמר הרד"ק עי הוא כמו קבר , אמנם לפרוש רש"י ז"ל ורלב"ג ז"ל , ולפי הענין גם שם הוראתו חורבן · עיין בבאורי ·

כלל היוצא מדברי הוא : אי (מאסף דף קמ"ד) בי (מאסף דף קמ"ו) , כי (רד"ק מלת כי) , ני (מאסף דף ר"ס) , לי , עי , רי (רד"ק שרש רוה) הם מנחי למ"ד ה"א · ושרש עידה לא נמצא בתנ"ך ·

באור פרשה ל"ח בישעיה יו"ד עד כ"ב ·

(יוד) הבית מן בדמי מושך עצמו גם מלת יתר , אם כן מחברת הפסוק הזה כן : אני אמרתי בדמי ימי אלכה בשערי שאול , פקדתי ביתר שנותי · בדמי נפלם פרי , שבי , לבי , ענין כריתה וכליון · (לשון רד"ק בשרשים) פקדתי , כמו לא נפקד ממנו איש (רש"י) ויען כי המלך חזקיהו הי' או בחצי ימיו על כן תרגמתי בדמי ימי : (אין דעם איטטאג איינער טאגע) , כי הצהרים הם בחצי היום · (יא) אמרתי לא אראה יה · ר"ל לא אבוא עוד בית אלהים · חדל , כמו מה חדל אני · התמורות בתבל ומלואה נקרא חדל , או חלד , ובל"א (דיא פערגענגליכקייט , דיא צייטליכקייט) · לא אביט אדם עוד עם יושבי חדל , ר"ל : לא אראה עוד המעשים אשר יעשה האדם עם שאר יושבי תבל התמורות · (יב) דורי · בני דורי (רש"י) נסע , ענינו נפרד , כמו הלא נסע יתרם בם · אוהל רועי , במקום אוהל רועה (רד"ק בשרשים) קפדתי : הכרתי · מדלה כמו מדוע דל בן המלך (ראב"ע) יבצעני , כמו יתר ידו ויבלעני · מיום ועד לילה , ביום ובלילה כמו מכף רגל ועד ראש אין בו מתום , אשר פרושו : כל הגוף , כי עד בכלל · דורי נסע ונגלה וכו' , ר"ל : בני דורי יפרדו ממני כאשר יפרד האוהל רועה פתע פתאום , וכאשר יכרות האורג מהר את היריעה כן אכרות את ימי מהר בעוונותי אשר עשיתי , ואתה ה' תבלעני בחולי זה משך יום ולילה · (יג) מחברתו , שויתי עד בוקר כארי ,

כארי

כארי כן ישבר כל עצמותי · (יד) כסוס עגור / כסוס / כעגור (רא"ע) · ואני איני יודע סוס ועגור מה הם ? אמנם הענין יעיד כי הם מן מיני העופות הנוסעים ממחוזה למחוזה בזמנים שונים / ובמר נפשם מצפצפים בנסעם ממחוזם אשר גרו בה ימים מעטים / לכן אמר חזקיהו : אני אשר גרתי בארץ ימים לא כבירים אצפצף כעופות האלה בנסעי מזה · דלו עיני למרום / ענינו רמו עיני למרום (רד"ק בשרשים) ואולי הוא נגזר מן דלת / כמו על דל שפתי · עשקה / אמר הרד"ק בשרשים וז"ל : "לווי אע"פ שאינו נקוד חטוף / הנה כמוהו שמרה נפשו כי חסיד אני„ / וענינו כמו הן יעשוק נהר / ור"ל : קח את נפשי / כי גזירה היא מלפניך / אבל ערבני / קח אותה בנשיקה · (טו) מה אדבר ואמר לי וכו' ר"ל : מה אדבר נגד משפט מות אשר לי / הלא ה' אמר כי מות אמות אם כן הוא כאלו כבר נעשה · אדדה · שרשו דדה / והוראתו התנועה לאט לאט בפסיעות קטנות כילדים ויונים · על מר נפשי : במר נפשי · אדדה כל שנותי על מר נפשי · במר נפשי אזכיר לי לאט לאט כל דברי ימי · עליהם מן העלים לתרופה (פפלאטטער) ידבר אשר עשה מן מריחות הזיתים · יחיו ירפאו כמו וימרחו על השחין ויחי · ולכל בהן חיי רוחי · העלים לתרופה ירפאו עלי ידי האדון ה' צבאות אשר מדד בהן חיי רוחי והוסיף לי על ימים חמש עשרה שנים · (יז) הנה לשלום מר לי מר : במר נפשי בתפללתי לה' / וה' ראה דמעותי / ושמע תפלתי / והבטיח את שלום עירי ושלום גופי / א"כ לשלום היו צרות ומרות נפשי · כי אתה חשקת נפשי משחת בלי · תכסוף ותבחר נפשי מקבר מפואר במקום אשר נלוו יחד גופי המלכים · כי היה להם קברות מלכים (ד"ה ב' כ"א / כ') · (יח) אל אמתך / וכן אב לבנים יודיע אל אמתך במקום את אמתך · כי אין לילוד אשה הכרה שלימה מכבוד ואמתת (וועזען) האל · הלא אדונינו משה רבינו התפלל לה' : הראיני נא את כבודך / וה' השיבו :

לא

לא תוכל לראות את פני · (כא) ויאמר ישעיהו ישאו דבלת תאנים , הפסוק הזה כמו הערה (אנמערקונג) , לפסוק ה' עליהם יחיו , כי בלתי הערה הזאת לא תוכל להבין מה הם העלים אשר דבר מהן המלך חזקיהו · (כב) ויאמר מה האות כי אעלה בית ה' , הפסוק הזה הערה לפסוק ד' להעיד לחזקיהו , כי גם בחליו המר כלתה ונכספה נפשו ללכת בית אלהים · ובעל הערה הזאת קצר ספור הענין הזה , כי כבר כתבוהו בעל ספר מלכים והוא לא בא כי אם להזכיר בו הקורא · ועתה אציג לפניך תרגומי · ודע כי החלפתי בו לפעמים הנוכח בנסתר והנסתר בנוכח לשמור חוק מליצת הלשון אשר בה תרגמתי , אמנם הטעמים לא שניתי , וכן אעשה בכל תרגומי ·

איבערזעטצונג ישעיה, ל"ח

1 דאמאלס ווארד חזקיהו טעדליך קראנק · דער פראפעט ישעיה, דער זאהן אמוץ' קאם צו איהם אונד זאגטע: זא לויטן דיא ווארטע גאטטעס: „בעשטעללע דיין הויז, דען דוא ווירסט פאן דיזער קראנקהייט ניכט ווידער אויפקאממען” ·

2 חזקיהו קעהרטע זיין געזיכט צור וואנד צו, אונד בעטעטע אלזא:

אלזו,

ישעיה ל"ח

(א) בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר יהוה צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה:

(ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל יהוה:

ויאמר

3 ״אללגעגנווערטיגער גאטט ! בעדענקע / דס איך
יעדערצייט איינן אויפריכטיגן / אונצווידייטיגן וואנדעל
געפיהרט / אונד אללעס דאס געטאהן האבע / וואס
דוא פיר גוט עראכטעט האסט״ . חזקיהו וויינטע
ביטטערליך .

4 היערויף שפראך גאטט צו ישעיה :

5 געהע היין צו יחזקיהו אונד זאגע איהם פאלגנדעס :
,,דער גאטט דוד׳ס / דיינס פאטערס גאטט /
לעסט דיר דיזע ווארטע וויסן : איך האבע דיין געבעהט
געהערט / דיינע טרעהנן געזעהן / אונד צו דיינן טאהן
פערלעבטן יאהרן / דיר נאך פונפצעהן יאהרע היינצו
געפיגט .

6 אויך ווערדע איך דיך אונד דיזע שטאדט גילט אין
דיא הענדע דעם קעניגס פאן זיריען פאללען לאססען . —
דיא שטאדט נעהמע איך אין איינען גאנץ בעזאנדערן
שוטץ״ .

7 אלס איינע בעשטעטיגונג / דס גאטט דיזע פערזיכרונג
ערפיללן ווירד / גאב ער פאלגנדס צייכן :

איך

(ג) ויאמר אנה יהוה זכר—נא את אשר התהלכת
לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויבך
חזקיהו בכי גדול :

(ד) ויהי דבר יהוה אל ישעיהו לאמר :

(ה) הלוך ואמרת אל חזקיהו כה אמר יהוה אלהי דוד
אביך שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך
הנני יוסיף על ימיך חמש עשרה שנה :

(ו) ומכף מלך אשור אצילך ואת העיר הזאת וגנותי
על העיר הזאת :

(ז) וזה לך האות מאת יהוה את הדבר הזה אשר דבר :

הנני

8 ,,איך פיהרע / זאגטע ער / דען זאננענשאטטען אויף דעם צייגר אחז צעהן גראדע צוריק'' / אונד אלזא גשאה עס אויך ·

9 (אויפזאץ דעס חזקיהו / קעניגס פאן יהודה / וועלכן ער נאך זיינר גנעזונג ענטווארף ·)

10 איך דאכטע ; אין דעם איטטאג איינר טאגע ווערדע איך נאך דען פפארטן דעס שאטטענרייכס וואנדרן פאן דיזעם איטטאג אן הינירן פראיסט ווערדן ·

11 איך דאכטע ; איך ווערדע פאר גאטט ניכט אעהר ערשיינן / אין דעם לאנדע דער לעבענדן ; ווערדע אין דיזר צייטליכקייט דא טרייבן דעם אענשן אונטר זיינן איטאענשן ניכט אעהר ערבליקן ·

12 באלד ווערדע איך איינן צייטגנאסן פרשווינדן / וויא דיא היטטע איינעס הירטן פרשווינדעט · איינע זינדן האבן דא גוועבע איינעס לעבענס דורכשניטטן / וויא איין וועבער זיין גוועבע דורכשניידעט · דער אלל-אעכטיגע ווירד אית איינעם טלאגע איינע ליידן ענ-דען ; איננהאלב טאג אונד נאכט איר דען גאראוים געבן · וויא

(ח) הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחרנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה :

(ט) מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלתו ויחי מחליו :

(י) אני אמרתי בדמי ימי אלכה בשערי שאול פקדתי יתר שנותי :

(יא) אמרתי לא אראה יה יה בארץ החיים לא אביט אדם עוד עם יושבי חלד :

(יב) דורי נסע ונגלה מני כאהל רעי קפדתי כארג חיי מדלה יבצעני מיום עד לילה תשלימני :

שויתי

13 וויא איין לעווע וואר איך ביס צום אנברוך דעס טא־
געס אין ערווארטונג, וויא איין לעווע ווירד ער
(גאטט) אייני גלידר צערמאלמען — אינרהאלב טאג
אונד נאכט איר דען גאראוס געבן ·

14 יאממערנד, וויא יענע אבציהענדע צוגפעגל, צערטליך,
וויא דיא גיררענדע טויבע, פלאהטע איך — איינע
אויגן וואַרן געגן דען היממל גריכטעט — : עוויגר!
נים הין אייני זעעלע, אללין אילדערע אייני ליידן ·

15 וואס קאנטע איך איינווענדן? גאטט האטטע עס פר־
הייסן — פרהענגט · — איט גביגטעם זיננע,
איט צערנאגטעם הערצן גינג איך פונקט אויף פונקט
אייני לעבענסגטיכטע דורך —

16 הערר! — גאטט! דיזע בלעטטר! — דיזע
פפלאסטר! האבן הייל־קרעפטע — יא, דורך דען,
וועלכר דורך זיא דיא נאהל איינר קינפטיגן אט־
העאלינגע איטט · דא הערר, ווירסט איך ווידר
הערשטעללן, דא הויכסט איר נייע לעבנסקרעפטע
איין ·

(יג) שויתי עד בקר כארי כן ישבר כל עצמותי מיום
עד לילה תשלימני :

(יד) כסוס עגור כן אצפצף אהגה כיונה דלו עיני למרום
יהוה עשקה לי ערבני :

(טו) מה אדבר ואמר לי והוא עשה אדדה כל שנותי
על מר נפשי :

(טז) אדני עליהם יחיו ולכל בהן חיי רוחי ותחלימני
ותחייני :

17 יענע טיפגעהאלטען זייפצער , יענע ביטטערן צעהרן האבען דיא זיכערהייט דער שטאדט , אונד איינע גנע· זונג ערפאלעהט · איין לעבען איזט דיר וועהרטער אלס איינע פרעכטיגע גראבשטעדטע אויף דעם פלאטצע דער קעניגסגרעבער — דען גאנצען בינדעל איינער זינדען האסט דוא הינטער דיך געווארפען ·

18 דיא גרופט דאנקט דיר ניכט , דער טאדט פרייזעט דיך ניכט , וואס אין דיא גרופט פערזענקט ווירד , דש ווייס פאן דיינעם וועזן ניכטס ·

19 וואס לעבען האט , יא , וואס לעבען האט , דאס דאנקט דיר , וויא איך דיר הייטע דאנקע , דער פאטער לעהרט דעם זאהנע , דער זאהן לעהרט זיינם זאהנע איינע פארשטעללונג פאן דיינעם וועזן קעננן ·

20 דש עוויגע וועזן גאטט קאם צו איינער הילפע · זא לאנגע וויר לעבען זאללען אונזרע דאנקלידר אעלאריש טעהנען , אין דעם טעמפל דעם העררען ·

(אנמערקונג דעס פראפעטן ישעיה , אדר דעם זאמלערס) ·

לעגעט

(יז) הנה לשלום מר לי מר ואתה חשקת נפשי משחת בלי כי השלכת אחרי גוך כל חטאי :

(יח) כי לא שאול תודך מות יהללך לא ישברו יורדי בור אל אמתך :

(יט) חי חי הוא יודך כמוני היום אב לבנים יודיע אל אמתך :

(ך) יהוה להושיעני ונגינותי ננגן כל ימי חיינו על בית יהוה :

ויאמר

21 לעגעט , זאגטע ישעיה , איין פייגען-פפלאסטער אויף
דיא ביילע , זא ווירד זיא היילען ·

22 אונד דער בעווייס , פראגטע חזקיהו , דאס איך
ווידר גאטטעס הויז בזוכן ווערדע ?

(כא) ויאמר ישעיהו ישאו דבלת תאנים וימרחו על
השחין ויחי :

(כב) ויאמר חזקיהו מה אות כי אעלה בית יהוה :

אנמערקונג דעס איבערזעצערס ·

דיא אנמערקונג דעס זאמלערס וואר זום טהייל
נור ערקלעהרונג דעס אויפזאצעס נעהטיג , דען מאן
ווירדע זאנסט ניכט פערשטאנדן האבען , פאן וועלכן
פפלאסטערן חזקיהו שפריכט , טהיילס אבר וואללטע ער
דיא פרעכטיגקייט דיזעס קעניגס בעלייכטען , דער אין
זיינר טעדליכן קראנקהייט ניכטס זא זעהר ווינשטע , אלס
דען טעמפעל דעס הערן צו בעזוכן ·

בייא דער פערגלייכונג דעס פארטראגעס דעס קע-
ניגס חזקיהו מיט דעם איוב , וואזו איך באלד איינע
געלעגנהייט געבן ווערדע , ווירד דער לעזער איינע גראסע
פערשידענהייט בעמערקן · דער שטיהל איוב'ס איזט אפט
אייטערסט קיהן , איבעראלל אונגעקינסטעלט אונד קראפט-
פאלל , אויך איזט ער נימאלס מיט בילדערן איבערלאדען ;
יעדעס בילד אבר בעלייכטעט געוויא דאס , וואס דאר-
געשטעללט ווערדען זאלל · דיא איינונגען דעס איוב אונד
דעם קעניגס חזקיהו איבר דען צושטאנד דעס מענשן נאך
דעם טאדע זינד נאך איינעם דאפירהאלטען עבענפאלס
זעהר פערשידן ·

דער אויסדרוק : „גראבויט" איזט אויס דער גע-
מיינען שפראכע גענאממען , אללין ער איזט ריכטיגער

אונד קרעפטיגר אלס אללע אנדרע , וועלכע אאן אן זיינע
שטעללע זעצן קענטע ·

דער אויסדרוק : ,,לעבענס געוועבע'' איזט אין דער
דייטשען שפראכע פרעאד , אללין ער איזט ריכטיג ,
וייל דס לעבען פאן איינעם געוועבע אין דעם געהירן
אבהענגט , אונד דער איבליכע אויסדרוק : ,,לעבענס=
פאדען'' קאן אין דער איבערזעצונג איינעס אויפזאצעס דער
אלטען עבראער ניכט געברויכט ווערדן , וייל ער זיך אויף
איינע פאבעל בעציהט , דאפאן קיינע שפוהר ביים דענ=
זעלבען אנצוטרעפפען איזט ·

באור פרשה למ"ד בספר איוב ופסוק ט"ו עד כ"ה ·

(טו) (איוב ידבר אל לבו) ההפך עלי בלהות
מחברתו , בלהות · ההפך עלי , ותרגומו מלה במלה ·
(שרעקניסע ! וועלכע אוווענדונג איזט אום איך גע=
שעהען) · תרדף כרוח נדבתי · כל אחת מבלהות תרדף
נדבתי (רמב"ן) וכעב עברה ישועתי : עברה הישועה להושיע
לי ולאחרים · (טז) ועתה עלי תשתפך נפשי ; ונעתם אשב
נלמוד ואדבר אל לבי מלרתי · (יז) לילה עצמי נקר מעלי ,
כמו העיני האנשים ההם תנקר (רש"י) · וערקי לא ישכבון :
,,גידי אין להם מנוחה , גיד בלשון ערבי עורק כך פרש
דונש'' (מדברי רש"י ז"ל) , ורמב"ן אמר : ,,פרשו בו גידי ,
כי כן בלשון ישמעאל , וכן ברזל עשות התרגום ערקין דברזל
כמו וגיד ברזל ערפך , רק יש לפרשו כפשוטו מן העורקים
ציה (איוב ל' ג')'' עכ"ל , הלא בעיניך תראה כי התרגום ,
ולשון ישמעאל והענין יעידו על פרוש רש"י ז"ל בשם דונש ,
אמנם על פליאות רמב"ן ז"ל אני אומר הפעל ערק בפסוק
העורקים ציה נגזר מן השם הוא , ובאשר אבאר דברי , מדרך
הגידים לסבוב ולנוח , ותנועותיהם הנה והנה בלי סדר נכון ,
במהירות רב ובלי רצון איש המתנועע היא השחתת דרכי
הגידים וענין רע וחולי ונקראות בל"א (זיעהנען היפפען) ,

לכן

לכן נגזר מן השם ערק, הפעל, על כל תנועה דומה
לפעולה אשר הזכרתי, ועל כן אמר איוב: „העורקים ציה"
על הרועים אשר יריעו על הצאן כעל גנב ויגרשם בתרועותיהם
מן מקום גבוה אל מקומות נמוכים וציה ויניעם הנה והנה
בלי סדר נכון, בעת אשר נחלים יעריצו לשכון חורי עפר
וכיפים, כי רעה רבה היא לצאן, והרועה העושה זאת
ישחית דרכו ויסרוב רוב הצאן. עיין בתוספת באור במאסף
דף קנ"א, ופה קונן איוב על חליו המר וקשה ואמר: ערקי
לא ישכבון. (יח) מחברתו: ברב כח יתחפש לבושי, לבושי
יאזרני כפי כתונתי. ברב כח יתחפש לבושי: יען כי
ערקי לא ישכבון, לכן לא אחליף בגדי כי אם ביגיעה רבה
וברב כח. כפי כתונתי יאזרני: יען כי עצמו נקר מעלי,
על כן כל הנוגע בבשרי יכאיבני וכתונתי יאזרני ויאסרני
כפיו הצר וחד. וכף הדמיון במקום הזה כ"ף הדמיון בפסוק:
ואהבת לרעך כמוך אשר רצונו לאמור: אהוב את רעך
בברור כאשר תאהב אותך. (יט) תפלה היא לאל. הורני
(פרשו ירה). לחומר ואתמשל כעפר ואפר: השליכני
בכחך לאמר למען היות אהיה כאותו, ועניינו: הרגני נא.
(כ) כאשר עמד בתפלה וה' לא ענה לו אמר: אשוע אליך
ולא תענני וכו'. (כב) רצונו לאמור הגבהתני מעלה מעלה
ואחרי כן השפלתני מטה מטה. ודע כי מפסוק ד' עד כ"ג
הוא מאמר מוסגר, ועתה שב על דבריו ונתן טעם מדוע
מאס בחיים ובחר במות. (כג) מחברתו. כי ידעתי מות!
תשיבני, וידעתי בית מועד לכל חי. כי ידעתי מות!
ידעתי אתה מות תשיב גופי לעפר ורוחי לאלהי צבאות.
איוב כחש בתחית הגוף, אבל לא כחש בהשארת הנפש,
כי פעמים רבים אמר שידבר ויוכיח אחרי מותו עם ה'.
ובית מועד לכל חי, בית מועד הוא השאול אשר כל חי
נועדים שם. רצונו לאמור אכיר את השאול אשר היא בית
מועד ושמחה לכל חי. ומחברת הפסוק כן: כי ידעתי מות!
תשיבני, וידעתי בית מועד לכל חי. (כד) אך, אמת,

כמו אך עלמי ובשרי (עיין רד"ק מלת אך) , עי' ארכן :
פיד : שבר . ישוע לדעת רד"ק הוראתו פה כמו תשועה
(עיין שרש עזה) , ור' יונה ור' יהודה המדקדקים הביאו
תשועה בפסוק הנותן תשועה למלך בשרש שוע , ולדעתי
ענינם ענין אחד בכל מקום , הבחה הראשונה מן שוע ותשועה
היתה הטוב אשר יבקש אדם בתפלה ונעתקו על הטובה .
אך לא בעי ישלח ידו : לא באבדון אמתי ישלח המות
את ידו . אם בפידו להן שוע ז"ל אם נשבר גוה תפרד
הנפש מן הגוף , הגוף ילך למנוחה והנפש ישוב לאלהים ,
ואמר להן במקום להם כמו הלהן תשברנה , לקץ הימין ,
ורבים כמוהם לתוקף הלשון .

(פֿאַרערינערונג . דיא פֿאָלגענדע פֿערזע
געהערן צו דען זעלבסטגשפרעכן איובס)

15 אַלעס האַט דיא שרעקענלייט פֿערענדערט ,
וויא איין ווינדשטאָס פֿערשייכטע זיא מיין אַנזעהן ,
אונד מיין גאַנצעס גליק פֿאָלגטע איהם , וויא איין
וואָלקכען נאַך .

16 מין איר זעלבסט פֿערענגט , ערגיסט זיך יעצט מיינע
זעעלע .
יאַמערטאָגע ! איהר האַבט איך מין אייערער גוואַלט :
דיא

איוב ל.

(טו) ההפך עלי בלהות תרדף כרוח נדבתי וכעב עברה
ישועתי :

(טז) ועתה עלי תשתפך נפשי יאחזוני ימי עני :

לילה

17 דיא נאכט האהלט איר איינע גלידע אויס ,
איינע זעהנען רוהען ניכט , היפפען ·

18 איט גראסזען אנסטרענגונגען נור אוועכסלע איך איין געוואנד ,
אונד יעדעס זייער טהיילע ספאנט איך וויא זיין זוים אם האלזע ·
(איוב ריכטעט דיא אויגען געגען דען היממעל , זעלט זיינע פיסע אן איינאנדער אונד שטעללעט זיך גאנץ זא , וויא דיא אנגעלענדער שטעהן , ווען זיא בעטהען)

19 ווירפט איך הין , זא אן דיא ערדע הין ,
דס מיך איהר עבענבילד ווערדע ·
(נאך מיינער לאנגען פויזע , וואריינען ער אין זיינער פאריגען שטעללונג בליב , זאגט ער איט אונווילן)

20 (אך ! איינע געבעטהע ווערדען ניכט ערהערט —
אנדאכטספאלל שטאנד איך — ער שטוינט איך אן ,

21 אכט געגען איך דען גרויזאמען ,
בענוצט צו איינעם האראצע — זיינע אללמאכט :

22 ער האב איך ביז איבר דיא וואלקען ,
ליהס איך אויף איהנען שוועבען ,
אונד ערשעפפטע דאן אללע איינע קרעפטע ,
בעגאהם איר יעדען טראסט ·) דען

(יז) לילה עצמי נקר מעלי וערקי לא ישכבון :
(יח) ברב כח יתחפש לבושי כפי כתנתי יאזרני :
(יט) הרני לחמר ואתמשל כעפר ואפר :
(כ) אשוע אליך ולא תענני עמדתי ותתבונן בי :
(כא) תהפך לאכזר לי בעצם ידך תשטמני :
(כב) תשאני אל רוח תרכיבני ותמוגגני תשוה :

23 דען טאד! איך וויס דוא פיהרסט איך צוריק; 1) איך קעננע דאס פייערליכע פערזאממלונגס הויז 2) אללער לעבענדען.
24 אבר שטרעקט זיינע האנד ניכט צום פערדערבען אויס, ער בערייטעט איהנען רוהע, הייל אונד זעגען פאר, אינדעם ער זיא אויפלעזעט.

(כג) כי ידעתי מות תשיבני ובית מועד לכל חי:
כד) אך לא בעי ישלח יד אם בפידו להן שוע:

בֶן פֹּרָת, נָחָשׁ בָּרִיחַ.

אמר החכם בעל תקון סופרים בבאורו הנחמד ונעים לספר בראשית על פסוק בן פרת יוסף וכו׳, וז״ל: „על כל פנים יש בו קצת זרות נגד כללי הדקדוק" עיין בדברין. ואני אבאר ענין בן פרת, ונחש בריח מה הוא? ואחרי כן אגלה לך דעתי בדקדוקם, דקדוק אחד לשניהם.

א) בן פורת, ופראה (עם הרי״ש קודם לאל״ף) הוא העץ הנמצא בארץ אביסיניען במדינת (Ligonous), ואשר היה בימי הנביאים ישעיה ויחזקאל גם בארץ אשור. ויעקב אבינו קרא אותו בן פרת (שרשו פרה) והנביאים פראה (גם הוא שרשו פרה) כי הוא מפרה ומרבה במאוד מאוד, אמנם במדינת (Ligonous) יקראנו: „עץ המשביע" כי עלו, פריו, עליו, ענפיו ושרשיו טובים ונחמדים למאכל בני אדם, ויען כי יוסף הוא המשביר אשר כלכל כל ארץ מצרים וכל משפחתו בימי הרעב, גם הוד והדר לו ככתוב: „בכור שורו הדר לו" על כן כנוהו אביו בשם עץ זה, אשר עליו אמר הנביא יחזקאל: „ויקנאוהו כל עצי עדן אשר בגן האלהים

---

1) דען קערפער צור ערדע אונד דיא זעעלע צו גאטט.
2) זעאל שאול.

האלהים״ וקרא ליוסף בנו : ,,בן פרת״ ויען כי העץ איננו רחוק ממקור הנלום הנמלאת כמוהו בארץ אביססיניען על כן אמר : ,,בן פרת עלי עין״ ·

ב) העלים מן העץ אשר הזכרתי נקראים פארה (עם אל״ף קודם לרי״ש ושרשו פאר) בעבור תפארתם , ויעקב אבינו קרא אותם : ,,בנות״ בעבור יפין · והעלים ההם ארוכים ורחבים מאוד , עד שאדם אחד יוכל להתלבש מהם בשני עלים , על כן אמר הנביא יחזקאל : ,,על כן גבהה קומתו מכל עצי השדה ותרבינה סרעפתו , ותארכנה פארותיו ממים רבים בשלחו , בסעפתו קננו כל עוף השמים , ותחת פארתיו ילדו כל חית השדה , ובצלו ישבו כל גוים רבים״ והנביא ישעיה אמר : ,,מסעף פארה במערצה״ כי העלים קשים ונחלקים לחלקים רבים על ידי המערצה · ויען כי העלים עולים עם הסעיפים על השור , גם יכסו גם השוכנים בארץ אשר הזכרתי בנויהם את החומות בעבור פארם ויפים , על כן אמר יעקב אבינו : ,,בנות צעדה עלי שור״ ·

ג) בצמרת העץ ההוא נטע ארוך בתמונת גדיל וגו כקשרוש חמשה או ששה תאנים , ועליו אמר הנביא יחזקאל : ,,ויתן את צמרתו אל בין עבותים״ ·

קרא נא אתה הקורא בספר הנדפס למטה 1) ותדע כי לא לחנם אמר הנביא יחזקאל : ,,ויקנאוהו כל עצי עדן אשר בגן האלהים״ ·

נחש בריח · יש נחש אשר לו בריחים רבים (בל״א דיא קלאפפער שלאנגע) ועל ידם יעשה כל תנועותיו בקו ישר , לא בתנועת עקלתון (שפיראל פערמיג) כדרך רוב הנחשים

---

1) Voyage historique d'Abissinie du R. P. Jerome Lobo etc. à Par. 1728. 4. p. 113—14.

(עיין בספר הנרשם למטה 1) וחכמי הצרפתים בעלי הספר הנרשם למטה 2) אמרו בו על הנחש אשר הזכרתי : "הנחש הזה יעשה תנועותיו על ידי הבריחים כאלו יהיה מגדולי בעלי הנדסה" · ואין לי להאריך פה מספור תולדות הנחש הזה, רק את זאת אגיד לך כי הוא מפליאת הבריאה · ובלשון עברי עשה בריח שמו, ויען כי גם ארץ מצרים מפליאת הבריאה, וגם לארץ הזאת בריחים ודלתים (שלייזען) לכן כנוהו אותה בשם : „נחש בריח" וישעיה הנביא קרא לפרעה מלך מצרים לויתן נחש בריח, ולמלך אחר אשר עשה משפט מעוקל והלך ארחות עקלקלות : לויתן נחש עקלתון (לויתן ממיני נחשים המתנועעים תנועות עקלתון (שפיראל פערמיג) ·

ועל דבר דקדוק המאמרים : בן פרת, נחש בריח אומר אני אולי הוא כדעת רוב המפרשים פרת הוא תאר, וכן בריח הוא תאר, ואולי פרת הוא שם כדעת ר' יונה ור' יהודה המדקדקים (עיין רד"ק שרש בנה) וכן בריח הוא שם, ובאו במוכרת כדרך לשון אשכנזי, כי, אם תחבר שתי רעיונות לרעיון אחד, ולמין חדש, או תדבר בה במוכרת, תאמר : (איינע קלאפפער שלאנגע) ולא (איינע שלאנגע דעם קלאפפערנס) ולא (איינע קלאפפערנדע שלאנגע), ואם תשאלני : מדוע לא בא כדקדוק הזה בתנ"ך כהנה וכהנה ?

אשאלך

---

1) B. S. Barton's Abhandlungen über die vermeinte Zauberkraft der Klapperschlange ꝛc. a. d. Engl. übers. von E. A. W. Zimmermann. Leipz. 1798. 8. S. 61. in der Anmerkung.

2) Encyclopedie, ou Dictionaire raisonné des Sciences etc. Article: Serpent.

אשאל גם אנכי : במה תדע הדבר הזה ? אולי שמו המפרשים השמות לתוארים והיו כאלו לא היו · ואני לא אמרתי זאת כי אם לעורר עליו חקירת המדקדקים , דרישת המפרשים ובחינת יודעי המליצה · ועתה אציג לפניך תרגומי מפסוק :

בן פרת יוסף , בן פרת עלי עין , בנות צעדה עלי שור ׃

יאזעף גלייכט דעם הונגערשטיללענדען בויאמע ,
דעם זאהנע דער פרוכטבארקייט , נאכבאר
דעם ניל - אויגעס
דעםן טעכטער — דיא טעהנען בלעטטער ,
אוירען בעטטייגען , ווענדע פערליערען ·

אחר כותבי זאת מלאתי במאסף במחברת א׳ באור על נחש בריח מן החכם אשר כתב ספר המפואר יריעות שלמה ואמת אתו כי אין ביכלתנו היום להבין כל משלי הנביאים , וגם בימים אשר חזו ואמרו חזיונם לא היו החזון נפרץ ומשליהם ידועים לכל , כי הנביא אשר יאמר מה שיהיה באחרית הימים אין לאל ידו לבאר הכל באר היטב , אמנם התורה אשר שם משה לפני בני ישראל דברה כלשון בני אדם למען ידע ויבין אותה גם דור האחרון , וכן הוא בכל חלקי כתבי קודש אשר אין בהם נבואה עתידות , כי בעליהם הלכו בדרך האדון הנביאים משה רבינו ע״ה , ויוכיח עליו שירת הים , שיר דבורה ושירת דוד ודומיהם כי כדרך בני אדם שרו וזמרו , על כן עלינו לחקור ולדרוש פתרון משליהם ונועם מליצותיהם , וכן עשה יעשה החכם אשר זכרתי בשם ברוח בינתו וזך שכלו , ובמקום פנותנותו שם גדולתו · ועל דבר באורו מן המאמר נחש בריח ובאורי לא אומר דבר · באנו בימים אשר אין בהם החפץ לעורר דברי תוכחות גם במחלוקת אשר היא לשם שמים , לכן הבוחן יבחן , והבוחר יבחר — ׃

ג

תולדות מינים הטבעים

יעלי ההר , (Marmontana) מורמעלטהירע 1)

הם נמלאים על כל הרים הרמים והגבוהים במדינת אירופא ; אכן עיקר מדורתם הוא על הררי אלפן במדינות שווייץ , טיראל , ואיטאליא , מקום אשר לא יבוא שם איש ולא יעדה עליו גבר . והם גדולים כמו חתול , ולפעמים יגדלו כארנבת . ראשם עב , ובעת הלוכם ישלחו ויניעו אותו כמחפש אחר דבר מה . חוטמם ושפתיהם ותואר ראשם הם כמו

---

1) על גזרת שם החיה הזו בלשונות העמים , רבו הדעות : יש מי אשר יחשבו החיה הזאת לאחד ממין העכברים , ויגזרו שמה מן (Mure montano , בערגמויז) ; ויש אשר אומרים כי החיה הזאת היא סוג בפני עצמה לא תבוא במספר מיני העכברים , אך לאשר מגורתה על ההרים הגבוהים יקרא שמה (Marmotte) או (Marmontana) ויען בעת שחותה תשמיע קול דומה מה (ליספעלן או מורמעלן) הונח שמה בל"א (מורמעלטהיר) . ואני בעניי לא אדע איך אכנה אותה בלה"ע בשמה אשר יקרא לה . אם אמרתי לתרגם מלת (בערגמויז) , אזי אוכל לאמר שפן (לדעת י"מ עיין פ' ראה תרגום החכם רמ"ד) או עכבר ההר , אך שניהם לא ישרו בעיני , כי אינם לכל הדעות , לכן בחרתי מלת יעלים אשר הוא לפ"ד שם החיה הזאת , על כי מגורתה על ההרים הרמים והגבוהים כמ"ש הרים הגבוהים ליעלים (בערגטהירע) , ובזה אחשוב לצאת ידי כולם . ואפשר שלזה הונח שמה יעל על שם שעולה על הרים הגבוהים .

כמו נארנבת · השפה העליונה שסועה , נטויה נגד החוטם , עיניהם גדולים מעט , ואזניהם כדורים קטנים נסתרים תחת השער · רגליהם קצרים , וכפות הרגלים ארוכות וקרוחות , כי שחיות האלה על עקב תדרכנה · פרסותיהם ארוכות , נטויות , וחדודות , כמו ישרטו הרגות וגם יעלו אל כל מקום גבוה · גבם הוא רחב ועור דק עליו אשר לצומת הרגלים ירחב כמו שק , בו תוכל החיה הזאת להכנס ויתמסך הרבה · השער אשר על גבם הוא קשה מעט ; אכן את אשר על הבטן הוא רך כצמר · וזנבם מכוסה בשערות הרבה , והוא איננו נטוי לארץ , כמו בשאר בעלי חיים , כי שם משולח ישר · מראה השער על גבם הוא לרוב שחור אדמדם , ולפעמים כמראה האפר : אכן שערות הבטן הן לרוב אדמדמות · זה לא כביר מאוד נראה סמוך לעיר פולטאווא מין אחד מהיעלים האלה , אשר חברבורות כנמר היה לו · שניהם הם במספר שנים ועשרים , ובכל לחי יש להם שני מלתעות (שניידעצעהנע) גדולים , אשר העליונים קטנים מעט מהתחתונים , ומראיהם אחולה כמראה הפומראנצן , משקלם הם לרוב עשרים לטרות ושמנים הם עד למאוד ·

מקום מגורם כבר כתבתי הוא על ההרים הגבוהים והנשאים , מקום אשר לא יצמח שם כל עץ , גם לא יהיה מרעה לצאן ובקר , כי המה יראים מאוד לנפשותם , ולבל יגרשו מהסתפח בנחלתם , יחפשו בחפש מחופש אחרי הר הגבוה עד מאוד , ואשר הוא נגד השמש , כי הם אוהבים את החום עד למאוד כאשר אכתוב עוד , ולרוב הם דרים על הר אשר מעין מים חיים סביב לו ·

מאכלם עשב או חציר , מאשר יצמיחו ההרים אשר הם שוכנים עליהם , וזולת זה אינם אוכלים מאומה · גם יתאוו למאוד אחר החמאה וחלב , ופעמים הרבה נלכדים מהאנשים הממלים חלב הבהמות , בעמדם על סיר החלב אשר הועמד שם · אכן אלה אשר נגדלים בתוכנו ומחונכים אתנו , אוכלים כל מיני פירות , לחם , שקדים , ערמונים ,

גם אגוזים וכל הבא לפניהם / אך לא בשר ודגים / אשר המה לזרא להם · 1)

נפלאות השם יראה האיש המשים עין על מהירות חתירתם והשתכלותם · בהגיע עת הבציר / כי קר הרוח יסעו למשפחותם לנבאותם על ראש ההרים / ויחתרו להם מערה אשר יחרפו בה כל ימי הסתיו / והם עושים על דרך זה : בתחלה יחפרו דרך חלול / והוא בלתי שוה פעם ארבעה ופעם שמונה באמה / והפתח הוא צר מאוד כמעט שפה לאלל עד אשר יפלא איכה יעברו חיות כאלה בדרך צר כזה / בעת חתירתם כי תגוף באבן רגלם ויעצרו מלכת כיושר / אוי יעקמו ארחותם סביב להאבן / ויפנו לדרך אחר אשר משם יישירו לכת · אחרי אשר חפרו שלשה אמות לערך / אז יתחלק הדרך לשנים ויתהוה תמונה זו Y / הדרך האחד יוליך אל המערה הגדולה אשר המה שם כל ימי החורף / והשני יוליך אל חלול רחב כמו שק / וזה יהיה להם לפי דעת קצת כמו שפך העפר / אשר שם יתנו את נותר העפר והעשב אשר לא יצטרכו · אחר זאת יחתרו המחתרת אשר שם יהיו ימי הסתיו / והיא גדולה או קטנה לפי מכסת נפשות המשפחה אשר יהיו שם · ומעפר קרקע הבית יכבידו עבטיט על קירות המערה לחזקם לבל יהרסו / ויעשו מערה בצורה כמו תנור · לכל משפחה ומשפחה לא יש יותר כי אם חדר אחד על כל ימי החורף · ואשר נראה ג"כ סביב למשכנותם תלים הרבה / וכמה דרכים חלולים כולם המה אבלי קין / ומאהבת החיה

הזאת

---

1) לאדון מצטושקא בברעסלא היה חיה אחת ממין זה / והיא נקראת מארמאטטע באבאק והיתה אוכלת כל מעשה אופה / וכפרט לחם ומאפה / ובבוקר בבוקר שתתה קאפפע עם חלב / אך בשר ודגים לא אכלה · בעלי חכמה הטבעית מחולקים בזה / יש עושים מן הבאבאק מין בפני עצמו ויש מוגים אותה לשאר יעלי ההר ·

בואת את הנקיות , לכן נמצאים פעמים חורים מלאים
עפר ועשב וענופת ·

והנה כל ימי חייהם יתנהגו ככה : בחיות השה ישכבו
יחדיו שלמים ושקטים באחוה וריעות כמה משפחות יחד ואין
מכלים להם דבר · הבוקר אור , בטרם תצא החרסה אחר
עלות השחר , ישכימו הזקנים למשפחותם לדגלותם , וילכו
לרעות על נאות ההרים , ואחר איזה שעות יביאו הם גם
את ילדיהם העלות והרכות אחריהם , והילדים האלה , הם
שמחים למאוד וטובי לבב ירקדו על כל פנה ירדפו איש את
אחיו , ואחר זה ירבצו על שני רגליהם נגד השמש זמן רב ·
אם ילחקו יחדיו , או ישאו קולם כקול חתול · אכן אם
יפחדו ויראו לנפשותם כי תקראם אסון , ישרקו בלשונם
כקול חליל (פפייפען) · החום אוהבים אותו עד למאוד ,
ואם ידעו כי המה יושבים לבטח ודבר אין להם לירא , או
שוכבים כולם כמה שעות ביום נגד השמש · 1)

טרם יתחילו לקצור עשבים למאכל על הקיץ או למשכב
על החורף , יעשו כולם עגול גדול סביב להר מקום
משכנותם , וישגיחו על כל עבר הסלע או ספר האם אינם
רואים שום דבר אשר יפריע אותם ממלאכתם · גם קצתם
יעמדו על משמרתם על כל מקום גבוה , על כל עבר הסלע ,
אשר יתגוררו במחילותיו , והמה כמו צופים , ויביטו אל כל
אשר יקרב אליהם · ולאשר ראייתם טובה היא עד מאוד ,
כי יכירו את כל אשר ימלא את לבו לגשת אליהם בעודו מרחק
רב , ומרוב שמירתם על נפשם , קשה הוא מאוד לציידים
לקרוב אליהם , מבלי להתודע למו · כי ירגישו דבר מה
הולך וקרב אליהם , או ישרוק הצופה פעם אחת בלשונו ,
וכל

---

1) חיה אחת אשר דרה בתוככו התנהגה ככה : בבקר בשעה
שביעית עזבה משכבה , אבל כל היום לא יצאת מקיר
הבית ותוכה , ואיזה שעות ביום ישנה שינת צהרים , ולערב
בשעה שביעית התחילה שינת הלילה , ככה תעשה כל ימי הקיץ ·

וכל אחד ואחד יענה לנגדו , עד כי ישמע קולם בכל ההר , וזה הוא להם לאות כי לא נעדר איש . לא יפרקו כי אם פעם אחת , אחר זאת ינוסו כולם בלי נשמע קולם עוד ; ומספר הקולות אשר ישמעו ידעו הילדים כמה שכנו יחדיו . איש אחד אשר היה על הר גבוה ורם במדינות שווייץ במחוז אונטערוואלדען , שמע את קול השריקה וחרילות החיה הלזו , ולא ידע מה זאת , ויחרד האיש מאוד , כי לא ידע מה היה לו , וישאל לאיש המוליכו : מה קול הזה באזני , הנה בליה הלזו דרים בני אדם , אם גדודי שודדים נטו אהלם פה ? (כי חשב לשמוע קול בני אדם השורקים , ככה יתדמו הקולות) , אך האיש אשר הוליך אותו שחק לו , ויראהו ויאמר לו : שא נא עיניך וראה , והנה שפעת יעלים נסים לקראתו . גם המורך והפחד אשר לחיה הלזו גדולה הוא מאוד , כי גם בעת שתותה תניע את ראשה ותפנה לכל צד וצד כמו התרנגולת , כי יראה פן יבוא דבר מה .

החיות האלה הם מטבעם טובים , וכאשר ירגישו כי אינם יושבים לבטח מהרה ינוסו . משפחות שלימות יעזבו פעמים מקום תחנותם , כי אז למו הר מגורם , או כי נפרצו הרבה פעמים מבני אדם , וילכו לבקש ולתור הר אחר אשר יטב למו , ושם יחתרו להם חור אחר . כי טוב להם לפלט ולנוס , מהלחם ולעמוד נגד המצירים אותם , אכן אם קרה להם העת לחיש עוד מפלט למו , כי באו האויבים עד נפשם , אזי ינשכו בפיהם , ובפרסותם ישרטו ברעת , לכל דבר אשר יקרב אליהם כאיש אשר אבדה תקותו (פערצווייפעלט) .

(ויתר בחודש הבא)
